

ԿՐԹՆԱԿԱՆ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ

«Հոգին Սուրբ, զոր առաջնաց է Հայր յանուն
իմ, նա ուսուցեց ձեզ զամենայն»:

(ՅՈՎՀ. ԺԴ. 26)

Թագաւոր մարգարէն Դաւիթ քանի մը
բառերու մէջ խտացուցած է տիեզերքի
հրաշալի ստեղծագործութիւնը. «Ասաց և
եղեն, հրամայեաց և հաստատեցան»: Ար-
դարեւ երբ Արարիչը կամեցաւ ոչինչէն գո-
յացնել երկինքն ու երկիրը՝ խօսքով միայն
հրամայեց և երկինքն ու երկիրը ստեղծ-
ուեցան:

Հրամայեց, և լոյսը ժայթքեց համա-
տարած խաւարի մէջէն:

Հրամայեց, ու իր արարչագործ խօս-
քով աստղերու ոսկեգոյն գունտերը սփռեց
երկինքի կապոյտին վրայ ու հոն հաստա-
տեց այն երկու լուսաւորները, որոնց մէկը
կ'ըլլէ ցերեկին ու միւսը գիշերին:

Հրամայեց, ու երկրի երեսը ծածկուե-
ցաւ կանաչ մարգագետիններով, զարդար-
ուեցաւ ծառերով ու ծաղիկներով, գեղեցի-
կացաւ տուններով ու պտուղներով, չէն-
ցաւ ամէն տեսակ կենդանիներով:

Դարձեալ հրամայեց, ու այս անգամ
գործը միացուց խօսքին, վասնզի կարգը
եկած էր աշխարհի ամենէն կատարեալ
արարածին ստեղծագործութեան, ու ձեւա-
կերպուեցաւ մարդկային մարմինը ու ան-
միջապէս կենդանացաւ՝ ընդունելով Աս-
տուծոյ շունչը:

Արդարեւ հոյակապ ու հրաշալի արար-
չագործութիւն: Մեր մէջէն ո՞վ զայն տես-
նելով պիտի չգոչէր Դաւթի հետ. «Ո՞րպիսի
մեծ են գործքքո՞, Տէր»: Աստուծոյ խօսքը
ո՞րքան զօրաւոր է ու անոր արդիւնքները
ո՞րքան հրաշալի:

Եւ սակայն, ի՞նչ են այս ամէնը հա-
մեմատելով այն միւս հրաշքին հետ, զոր
աւելի յետոյ Աստուծոյ խօսքը կատարեց
հոգիներու աշխարհին մէջ՝ ներգործելով ու
ազդելով մարդոց սրտերուն ու խղճմանք-
ներուն վրայ:

Տիեզերքի ստեղծագործութեան ատեն

Աստուծոյ խօսքը նախ և առաջ ներգործած
է ոչնչութեան վրայ, ապա՝ կամքէ ու բա-
նականութենէ զուրկ նիւթին վրայ: Աս-
տուած կը հրամայէ նիւթին և նիւթը կը
հնազանդի իր Արարչին: Իսկ երկրորդ
արարչագործութեան ատեն Աստուծոյ խօս-
քը կը ներգործէ միտքերու և սիրտերու և
կամքերու վրայ, որոնք ազատ են կա՛մ
հնազանդելու և կամ ընդդիմանալու: Այդ
խօսքը, այո, կ'ըլլէ մարդկային հպարտ
խմայականութեան վրայ, կը շահի ապա-
կանեալ հոգիները, կը նուաճէ ապստամբ
կամքերը, ու կարող կ'ըլլայ համոզել բա-
նական բայց ազատ արարածները որ հրա-
ժարին իրենց ցանկութիւններէն, իրենց
հաճոյքներէն, փառքէ, պատիւներէ, ճո-
խութիւններէ՝ ըլլալու համար աշակերտ-
ներն ու հետևողները նազարէթցի վար-
դապետի մը, որ խաչուած էր երկու աւա-
զակներու միջև:

Ահաւասիկ սքանչելիքը. ահաւասիկ
հրաշքը, որուն պէտք է անդրադառնանք
Պենտեկոստէի այս մեծ տօնին օրը, որ
յիշատակելի տարեդարձն է մեր Տիրոջ Յի-
սուս Բրիտանի Եկեղեցիին հաստատութեան
երկրի վրայ:

Մարդը, ըսած է Փրկիչը, ոչ թէ միայն
հացով կ'ապրի, այլ նաև Աստուծոյ բեր-
նէն ելած խօսքով: Այո՛, պէտք է որ մեր
խմայականութիւնը սնանի ճշմարտութեամբ
ու մեր սիրտը՝ առաքինութեամբ: Այս եր-
կու բաները, այսինքն՝ ճշմարտութիւնն ու
առաքինութիւնը տրուած են մարդուն,
Հաւատքի՝ Աստուծոյ այս գերազանց պար-
գեին շնորհիւ: Ասիկա է որ կը կազմէ այս
օրուան խորհուրդը:

Ա. — Ճշմարտութիւնը տրուեցաւ ա-
ռաքեալներուն Ս. Հոգիին միջոցաւ:

Բ. — Անիկա տրուեցաւ առաքեալնե-
րուն, որպէսզի անոնք ալ, իրենց կարգին,
այդ ճշմարտութիւնը աւանդեն աշխարհի՝
իրենց քարոզութեամբ: Այս երկու կէտե-
րուն վրայ է որ հիմա կը փափաքեմ ու-
շադրութիւնը հրաւիրել բարեպաշտ ուն-
կընդիրներու:

Ա

Մարդուն ստեղծագործութիւնը Ամե-
նասուրբ Երրորդութեան գործը ըլլալով,
կ'ըսէ եկեղեցւոյ Հայրերէն մէկը, անոր

երկրորդ, այսինքն հոգեկան ստեղծագործությունն ալ պէտք էր որ աստուածային երեք անձնաւորութեանց միջոցաւ ըլլար: Հայրն Աստուած աշխարհ կը զրկէ իր յաւիտենական Բանը կամ Միածին Որդին, որ մարդկային կերպարանք կը զգենու ու մեզ վերստին գնելու համար կը մեռնի ինչպէս Վրայ ու կը հիմնէ իր Եկեղեցին: Ապա Սուրբ Հոգին կ'աւարտէ Հօր և Որդւոյն գործը՝ յիշեցնելով Վերնատան մէջ խմբուած առաքեալներուն այն ամէն ճշմարտութիւնները, զորս առաքեալներն ալ, իրենց կարգին, պիտի սորվեցնէին մարդոց՝ ապահովելու համար անոնց յաւիտենական կեանքը:

Յիսուս ըսած էր իր աշակերտներուն. երբ ես երկինք վերանամ՝ Սուրբ Հոգին պիտի զրկեմ, ու Ան պիտի սորվեցնէ ձեզ ամէն բան: Առաքեալները ուսուցանելու գործը, զոր սկսած էր իրենց աստուածային Վարդապետը, պիտի աւարտէր ու պիտի կատարելագործէր լոյսի ու իմաստութեան Սուրբ Հոգին:

Ահա թէ ինչո՞ւ համար առաքեալները, որոնք թէև սկիզբէն ընտրուած էին Աւետարանը քարոզելու աշխարհի, Երուսաղէմ կը մնան խոր անանձնութեան և ազօթքի ու լուսութեան մէջ: Ըսած էր Յիսուս իրենց. «Գնացէ՛ք այստե՛հ ետե՛ս, քարոզեցէ՛ք զամենայն հեթանոսս»: Ինչո՞ւ ուրեմն անոնք կը սպասէին: Ո՞վ կ'արգիլէր անոնց հեռանալը Երուսաղէմէն: Ո՞հ, չկարծէք թէ այս կամ այն նկատումներ, կամ չարչարանքներու և մահուան երկիւղը, կամ իրենց Վարդապետին կողմէ սխալ ճամբու մը մէջ մղուած ըլլալու կասկածն էր որ սպասցնել կուտար զիրենք: Ո՛չ. եթէ անոնք չէին մեկնէր՝ պատճառն այն էր որ Յիսուս ինք պատուիրած էր չհեռանալ Երուսաղէմէն՝ մինչև որ զգենուն զօրութիւնը Սուրբ Հոգիին, որ լիովին պիտի լուսաւորէր իրենց միտքն ու իմացականութիւնը հաւատքի լոյսով: Առաքեալները կը սպասէին՝ որպէսզի ի վիճակի ըլլային խօսելու բոլոր լեզուներով, բոլոր բարբառներով այն ժողովուրդներուն՝ որոնց պիտի երթային քարոզելու երկինքի արքայութեան Աւետարանը: Կը սպասէին՝ որպէսզի երկինքէն իրենց ընդունելիք զօրութեամբ ու անպարտելի արիւթեամբ կարենային ընկճել իրենց տկարութիւնն ու վեհերստութիւնը:

Առաքեալները անշուշտ սրտովին կը ցանկային Յիսուսի Աւետարանը տարածել աշխարհի բոլոր ժողովուրդներուն մէջ, որպէսզի զանոնք ամէնքը խոնարհեցնէին ինչպէս պատուանդանին առջև, բայց համոզուած էին թէ այդ բանին համար Սուրբ Հոգին ընդունելու պէտք ունէին, որպէսզի կարենային յանդիմանել աշխարհը՝ մեղքի և արդարութեան և դատաստանի համար: (Մեղքի համար՝ եթէ չհաւատային Յիսուս Բրիստոսի, արդարութեան համար՝ ճանկցնելով Հօր Աստուծոյ աջ կողմը բազմած Աստուածորդին, դատաստանի համար՝ սորվեցնելով թէ նոյն Աստուածորդին սահմանուած է ըլլալ դատաւոր կենդանեաց և մեռելոց:) Այո, առաքեալները կը ցանկային վկայել Յիսուսի Բրիստոսի, բայց ատոր համար կարևոր էր որ Սուրբ Հոգին նախապէս պատրաստէր զիրենք այդ վկայութիւնը տալու: Ուստի անոնք խմբուած վերնատան մէջ՝ այդ աստուածային այցելուին գալստեան կը սպասէին: Եւ անգիտելով որ անոնք Սուրբ Հոգիին իջնելը Յիսուսի երկինք համբառնալուն տասներորդ օրն է, օգը խաղաղ է և երկինքը պայծառ: Երկինքը մեծ ազմուկ մը կը լսուի՝ նման սաստիկ հովի մը հանած ձայնին ու իրենց գտնուած տունը կը շարժի այդ ձայնէն: Միևնոյն ժամանակ հրեղէն լեզուներ կ'երևին այն որահին մէջ՝ ուր կ'ազօթէին, ու այդ լեզուները կը հանգչին անոնցմէ ամէն մէկուն զխոսն վրայ: Ոոստացուած Սուրբ Հոգին էր որով կը լեցուէին ամէնքը: Այդ վայրկեանէն սկսեալ առաքեալները լիովին կ'ըմբռնեն ճշմարտութիւնը, իրենց միտքը կը լուսաւորուի հաւատքի կենդանի լոյսով, իրենց սիրտը կը վառուի այնպիսի ջերմ կրակով մը, զոր մահը միայն պիտի կտրենար չիջուցանել: Առաքեալները չունին այլևս ո՛չ տկարութիւն, ոչ վարանում և ոչ որևէ երկիւղ: Անոնք այնուհետեւ պիտի հեռանան Երուսաղէմէն, պիտի այցելեն երկրագունդի ծանօթ ու անծանօթ բոլոր ժողովուրդներուն: Իրենց ձայնը պիտի հնչէ բոլոր երկրներու մէջ, իրենց խօսքը պիտի արձագանգէ մինչև աշխարհի անդիի ծայրերը՝ ճշմարտութեան երկիրը: Բարբառ նոցա և մինչև ի ծագս աշխարհի են խօսք նոցա: Առաքեալները պիտի խօսին ամէն անոնց՝

որոնց պիտի հանդիպին, ու ամենքը՝ ինչ ալ ըլլայ իրենց լիզուն ու բարբառը, որն ալ ըլլայ իրենց հայրենիքն ու բնակավայրը, պիտի հասկնան անոնց խօսքը։ Ուրեմն Յիսուս չէր խաբած զիրենք, ճշմարտութեան Սուրբ Հոգին ստուգապէս սորվեցուցած էր առաքեալներուն ամէն բան։ Ասոր ապացոյցը այն է՝ որ անոնք հիմա կը խօսին այնպիսի բաներ, որոնց անձանօթ էին յատկապէս ու այնպիսի լիզուններով՝ որոնց անգիտակ էին բոլորովին։ Ահաւասիկ հրաշքը, զոր Աստուած Ս. Հոգիին միջոցաւ գործեց առաքեալներուն հոգիին մէջ Պննտկոստէի այս յիշատակիլի օրը։

Մենք ալ խնդրենք ճշմարտութեան Հոգիէն՝ որ նոյնպէս խօսի մեր մտքերուն, նոյնպէս փրմացնէ մեր սրտերը։ Խնդրենք որ մեզ ալ սորվեցնէ այն ճշմարտութիւնները, որոնց շնորհիւ մարդ կարող է դա՛նապանել չարը բարիէն, ճշմարտը սուտէն, արդարը անիրաւէն ու առաջնորդէ մեզ պարտականութեան ու զոհողութեան ճամբէն և ցոյց տայ այդ ճամբուն վրայ զբա՛նուած խոչ ու խռթները՝ խռտափելու համար անոնցմէ։ Թող Սուրբ Հոգին, ինչպէս առաքեալներուն, մեզ ալ պարգեւէ նոր հոգի մը, ոչ թէ աշխարհի՝ այլ Աստուծոյ Հոգին, որպէսզի մեր խօսքերը ըլլան սուրբ խօսքեր և ոչ թէ բարկութեան, ստույգութեան, անէծքի ու մանաւանդ մոլութիւններու առաջնորդող խօսքեր։ Աղաչենք որ Սուրբ Հոգին մեզ ալ պարգեւէ իր այս առաջին շնորհը։

Բ

Կը պատմուի թէ երեկոյ մը, վերջալոյսի առին, երկու առագաստանաւեր իւրաքուր կը հանդիպին Հարաւային Աֆրիկէի ափերուն մօտ։ Անոնցմէ մէկը իր պատկանած տէրութեան գրօշը կը կրէր իր կայմին վրայ, իսկ միւսը որն էր գրօշ չէր պարգած։ Առաջինին նաւապետը կասկածելով թէ մի գուցէ ծովահէններու նաւ մը ըլլայ զիմացինը՝ ուժգին կը գոչէ նաւի ձայնատար փողին մէջէն. «Ո՞վ էք դուք, ուսկի՞ց կու գաք և ո՞ւր կ'երթաք»։ Ի պատասխան այս հարցումներուն՝ երկրորդ նաւին նաւապետը գրօշակ մը կը պարզէ, որուն վրայ գրուած էր. ԱՄԵՐԻԿԱ – ՆԻՒԵՅԻՐՔ, ինչ որ կը

նշանակէր. Ամերիկացի ենք ու Նիւ Եորք կ'երթանք։ Ու երկու առագաստանաւերը զիրար բարեկէլ ետք կը շարունակեն իրենց ճամբան։

Մարդոց աշխարհի վրայ ցրուելէն ետք ժողովուրդներ ու անհատներ նաւերու նման կեանքի ովկիանոսին վրայ շարունակ կը խաչաձեւէին զիրար ու կը հարցնէին իրարու. «Ուսկի՞ց կու գանք, ո՞վ ենք մենք և ո՞ւր կ'երթանք»։ Եւ զիտուններն ու խմատասէրները, բանաստեղծներն ու ճարտասանները դարէ դար մէկզմէկու ետեւէ կու գային ու կ'երթային՝ առանց այդ հարցումներուն յստակ և ճշգրիտ ու գոհացուցիչ պատասխան մը գտնել կարենալու։ Ու այսպէս մարդիկ կատարեալ ու ցաւալի անորոշութեան մը մէջ կը տատանէին այդ յոյժ կարեւոր հարցումներուն նկատմամբ։ Ու արդարեւ ի՞նչպէս պիտի կարենային որոշ ու ճշգրիտ պատասխան մը գտնել այդ հարցումներուն անոնք՝ որոնք գուրկ էին ճշմարտութենէ։ Հոգովայնցի դատաւորը՝ Պիղատոս, ամենաանկեղծ խոստովանութիւն մը ըրաւ այդ մասին։ Հարցում ուղղելով մեր Տիրոջ, որ իր ատենը բերուած էր ու ճշմարտութեան վրայօք կը խօսէր՝ ըսաւ. «Չի՞նչ է ճշմարտութիւն»։ Ասով Պիղատոս կը խոստովանէր թէ խորունկ ու թանձր տգիտութիւն մը պատած էր բոլոր միտքերը, նոյնիսկ եթէ ամենէն զարգացած ու ամենէն մշակուած միտքերն ըլլային անոնք։

Ոչ, չունէր ճշմարտութիւնը ապականութեան ու ծիծաղելի կուպաշտութեան անձնատուր այդ ողորմելի աշխարհը։

Իր գիտուններն ու խմատասէրները չէին զիտել թէ ուսկի՞ց կու գային ու կիկերոնի նման կը ծաղրէին իրենց կարծեցեալ աստուածները։

Իր վարդապետները, որոնք անձանօթ էին հոգիի էութեան, չէին զիտել թէ ի՞նչ էին իրենք, կ'ուրանային հոգիի անմահութիւնը ու կը վարկաբեկէին ու կ'արհամարհէին կինը, մանուկը, գերին ու աղքատը՝ արժէքաւոր անասունի մը չափ ալ չգնահատելով զանոնք։

Իր քուրմերն ու բանաստեղծները իրենք ալ չէին զիտել ու բան մը չէին ընդունարէր գերեզմանէն անդին։

Բայց ահա կուգան Աւետարանի պատգամաբերները։ Ըսած էր Յիսուս անոնց.

երբ Սուրբ Հոգին ընդունի՝ միայն ձեզ համար մի՛ պահէք, այլ փոխանցեցէք զԱյն բոլոր բարեհաճ մարդոց, Գացէք բոլոր երկիրները՝ զորս արեւ կը լուսաւորէ, այցելեցէք բոլոր ազգերը և ուսուցէք անոնց, Մկրտեցէք զանոնք Հօրը և Որդւոյն և Սուրբ Հոգիին անունով: Ու ամէն անոնք որ մկրտուին՝ ու պահեն ձեր ուսուցածները՝ յաւիտենական կեանքը պիտի ժառանգեն:

Պենտեկոստէի օրը առաքեալները ահա կ'ընդունին Սուրբ Հոգին: Ի՞նչ պիտի ընեն հիմա: Ու ի՞նչ կարող են ընել, բայց միայն հնազանդիլ իրենց աստուածային Վարդապետին, այն է՝ առանց յապաղելու և առանց տատախելու երթալ և ուրիշները հաղորդակից ընել այն ճշմարտութեան՝ որով լեցուած էին իրենք: Ու արդարեւ առաքեալները կ'երթան քարոզելու ի վերայ տանեաց ինչ որ լսած էին յունկանէ: Անկարելի է որ անոնք լուծթիւն պահէին այլևս: Եթէ ուրիշները գիրենք լսելու ստիպէին՝ պիտի պատասխանէին: Մենք չենք կարող չլսօսիլ և չքարոզել ճշմարտութիւնը:

Ու առաքեալները կը քարոզեն, նախ Երուսաղէմի հրապարակներուն վրայ և Հրէաստան ու Սամարիա: Ապա ամբողջ աշխարհը իրենց մէջ բաժնելով՝ կ'արշաւեն նուաճելու համար խաւարի ու մահուան ստուերներու մէջ նստող հոգիները: Անոնք Յիսուսի Խաչով զինուած՝ կը հասնին բոլոր ափունքները, ոտքի տակ կ'առնեն անտառները, լեռներն ու անապատները, կը մշտնեն քաղաքները, գիւղերն ու աւանները, ու ամէն իրենց հարցում ուղղողներուն՝ թէ Ո՞վ ենք մենք, ուսկի՞ց կու գանք և ո՞ւր կ'երթանք, կը պատասխանեն: Դուք պատկերն էք Աստուծոյ, Աստուծմէ կու գաք և առ Աստուած պիտի վերադառնաք: Երուսաղէմի, Անտիօքի, Աթէնքի և Հռոմի մէջ հնչող հաւատքի այս աղաղակը պիտի արձագանգէր այնուհետեւ որքան խոնարհ հիւղակներու՝ նոյնքան չքեղ պալատներու մէջ, որքան փառահիւզ ոստաններու՝ նոյնքան աննշան գիւղակներու մէջ:

Եւրոպայի, Ասիոյ և Ափրիկէի թէ՛ քաղաքակիրթ և թէ՛ բարբարոս ժողովուրդները, Խաչի զբօշին տակ, իրարու հետ պիտի մրցէին այնուհետեւ ժառանգելու համար երկինքը: Այնպէս որ, հակառակ հա-

լածողներու բռնութեան, որոնց սուրբ միջնաւոր քրիստոնեաներ պիտի հնձէր, Տերտուղիանոս, չուրջ 198 թուականին, պիտի գրէր Հռոմի մէջ թագաւորող հեթանոս կեսարին. «Մենք՝ քրիստոնեանի՛րս կը լեցնենք ձեր քաղաքները, ձեր կղզիները, ձեր աւաններն ու զաշտերը: Եթէ մենք լքենք քաղաքները ու փախուտ տանք զէպի անապատները, այն ատեն դուք պիտի սոսկաք ձեր շուրջը տիրող ամայութենէն»:

Ասոնք են, եղբարք, այն հրաշքները՝ զորս Սուրբ Հոգին կատարեց առաքեալներուն ու անոնց յաջորդներուն քարոզութեամբ: Այդ հրաշքները կրկնուած են դարէ դար. անոնք տակաւին կը շարունակուին կատարուիլ ամէն օր ու ամենուրեք, վասնզի ճշմարտութեան Հոգին կը գործէ անդադար և առաքեալներն ու անոնց յաջորդները այդ՝ Հոգիով լեցուած՝ միշտ եղած են քարոզները ճշմարտութեան:

Աստուածային այդ ճշմարտութիւնը մենք ալ ունինք, եղբարք: Ուրախ ըլլանք ատոր համար. Աստուծոյ մեզ շնորհած ամենաթանկագին պարգեն է այն: Սուրբ Հոգիի գալստեան այս հրաշալի օրը խնդրենք Աստուծմէ բնաւ ձեռքէ չհանել այդ պարգեւը:

Պահենք մեր հաւատքը և թող անիկա մեր առաջնորդն ըլլայ մեր ամէն գործերուն մէջ ու վստահ ըլլանք թէ այդ հաւատքին լոյսով երբեք պիտի չխտորինք պատիւի ու առաքինութեան շիտակ ճամբէն: Ինչ որ ալ խորհին, ինչ որ ալ ընեն ուրիշները՝ սա ստոյգ է թէ անկեղծ հաւատացեալների՛րը միայն ամենէն օգտակար մարդիկը եղած են թէ՛ իրենց հայրենիքին, թէ՛ իրենց եղբայրներուն:

Այո, պահենք մեր հաւատքը ու աշխատինք զայն փոխանցել անոնց՝ որոնք զրկուած են այդ հաւատքէն և կամ անոնց՝ որոնց մէջ թմրած է հաւատքը: Մենք ալ մեր ընտանիքներուն, մեզ շրջապատողներուն մէջ ըլլանք մէյ մէկ առաքեալներ, Սուրբ Հոգիի պաշտօնեաներ:

Պօսքս մասնաւորապէս կ'ուղղեմ ընտանիքի հայրերուն ու մայրերուն, որոնց Աստուած զաւակներ ունենալու երջանկութիւնը պարգեւած է: Դուք, հայրեր ու մայրեր, ձեր զաւակներուն համար եղէք առաքեալները ճշմարտութեան ու առաջին

օրէն ճշմարտութիւնը՝ իբրեւ առաքինութեան բեղմնաւոր հունտեր՝ սերմանեցէք անոնց սրտերուն մէջ: Ու վստահ եղէք թէ թերեւս օր մը արցունքներու մէջ ձեր ցանած բարի սերմերու ծաղկիւն ու պտղաբերիլը պիտի տեսնէք ուրախութեամբ:

Մենք ամէնքս, այո՛, ամէնքս, սիրելի եղբայրներ, պահինք մեր հաւատքը ու պաշտպանենք զայն հաւատքի թշնամիներուն դէմ: Մեր օրերուն, ինչպէս ամէն ժամանակներու մէջ, զժախտաբար պակաս չեն այնպիսիները, որոնք Աւետարանի լոյսը գրուանի տակ թաքցնել կ'ուզեն, սակայն չեն ամբարիշտները, ազատախոհները, փառամոլները՝ որոնց սրտերուն մէջէն չիջած ըլլալով հաւատքի լոյսը՝ կ'ապրտամբին Աստուծոյ դէմ ու կ'աշխատին ուրիշներու հոգիներուն մէջէն ալ չիջուցանել ճշմարտութեան Հոգին: Մենք սակայն հաստատուն մնանք մեր հաւատքին մէջ՝ մեզ նեցուկ ունենալով աւետարանական ճշմարտութիւնը, այսինքն Յիսուսի Քրիստոսի կրօնքը իր վարդապետութիւններով ու բարոյական օրէնքներով, իր պաշտամունքներով ու խորհուրդներով: Ունենանք միեւնոյն արիւթիւնը, միևնոյն եռանդն ու յարատեւութիւնը, զորս մեղաւորներն ու ամբարիշտները ունին՝ պաշտպանելու համար չարութիւնն ու մոլութիւնները: Ու այս դիւցազնական պայքարէն պատուով դուրս ելլելու համար բնաւ չմոռնանք թէ յաղթանակը միշտ Յիսուս Քրիստոսն ու Անոր Եկեղեցին կը տանին, վասնզի գրուած է թէ աստուածային ծընմարտութիւնը կայ ու պիտի մնայ յաւիտեան:

Սուրբ Հոգիի գալստեան այս հրաշալի տօնի օրը աղօթենք մասնաւորապէս՝ որ Տէր Աստուած հաղորդակից ընէ մեզ այն շնորհներուն, զորս Սուրբ Հոգին ծաւալեց այսօր առաքեալներուն վրայ. պահպանէ մեզ կեանքի նաւաբեկութիւններէն ու հասցնէ ամէնքս խաղաղութեան անքոյթ նաւահանգիստը: Ամէն:

Մ. Ե. Ն.

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ(*)

1892 թուին, ի Սուրբ Յարութիւն մեր Լուսաւորչայ եկեղեցւոյ աջակողման վերնատունը փտած ու քայքայուած լինելուն՝ նորոգուեցաւ և այս առթիւ ներքին յարկը փոքրիւ միջոցին ելաւ այս դուխը(**) և անորոշ գերեզմանատեղի մը, նաև մի քանի կտոր մետաղախառն կոշտ հողեր:

Հարկ լինելով այս գլխոյ մասին քըննութիւն ընել ու իմանալ էութիւնը, մի նամակ գտնուեցաւ Արցախի Բաղդասար Մետրապօլի ստորագրութեամբ, որով կը յայտնէր թէ՝ Զաւարդօլայ Հասանի մայրը՝ Վախտանկայ կինը Խորիշահ, եկեր ի Սուրբ Երուսաղէմ և ի դրան Սուրբ Յարութեան խարազնագրեաց կը ճգնի և բազմամեայ ժուժկալութեամբ կը հանգչի ի Քրիստոս ու անդէն կը պահուի:

Մետրապօլի յայտարարութիւնը հիմնուած է Գանձասարայ Աղուանից կաթողիկոսարանի Մայր Եկեղեցւոյ մեծ արձանագրին վրայ, զոր յամի Տեառն 1824 Յունուար 16ին ի Սուրբ Նշան վանս Հաղբատայ ի ձեռն Ռուսաստանի նուիրակ Մարկոս վարդապետի պաշտօնեայ Բօմանցի Դէորդ սարկաւագի ամփոփեալ գտաք առանձին տետրակի մէջ Խօթայ և Գանձասարայ այլ արձանագրութեանց:

Թերեւս լինի այս գլուխը մեծին Հասանայ հաւատաւոր հարսին Խորիշահի, որոյ մահը գուցէ պատահած է Հայոց ՈԶ (1231) թվին ի Սուրբ Յարութեան:

Լուսաւարապէս

(ՍՏՐ.) Սահակ Եպիսկոպոս Խապայեց

1893 Ապրիլ 27

(*) Մետրոպ Պատրիարքի թուղթերուն մէջ գտնուեցաւ սոյն պատուիրկը, մեքենագրեալ ձեւով, զոր կը զետեղենք աստ անոր պատմական փոքր շահեկանութեան համար:

(**) Սոյն գանկը այժմ չէ ի միջի: